

2009. október 6-i ünnepség Jászkiséren (október 3-án)

Hölgyeim és Uraim, tisztelt gyászolók és emlékezők!

Azt hiszem, nem árulok el titkot, ha töredelmesen bevallom, hogy annyi kiváló koponya előadó után hogyan is kerültem én ide s miért merészeltem elvállalni e megemlékező előadást. A felkérés Gubicz András barátomtól eredt, akivel lassan több, mint fél évszázados barátság köt össze, hiszen együtt koptattuk a padot Debrecenben az egyetemen. Mindketten más foglalkozást néztünk ki önmagunknak, de ennek ellenére mindketten agrármérnökök lettünk. Ez a foglalkozás hivatásunkká vált s nemcsak tudományosan és szakmailag kötött bennünket ehhez magyar a földhöz, hanem mindketten együtt vallottuk Adyval, hogy „...**nekem hazám a naptalan kelet!**” Ez a haza adott nekünk életet, - ha nehezen is, - de boldogulást, ide köt családunk, történelmünk, az emlékeink, és azok a hősök, akik gondolkozás nélkül mindenüket feláldozták ennek a honnak a szebb jövőjéért, szabadságáért.

Nem lévén történész, de – hála a sorsnak - kiváló hazafiak, nagy tudású tanárok tanítottak a könyörtelen igazságra, ezért kötelességemnek éreztem, hogy elfogadjam a felkérést és tanulmányaim kiegészítéseként nézzek utána néhány olyan történelmi ténynek - ugyan a teljesség igénye nélkül, - amelyekről a mai társadalom vagy nem tud, vagy egészen egyszerűen nem akar tudomást venni s vonjak párhuzamot a múlt és a jelen között.

Nem állok egyedül talán azzal a véleményemmel, hogy a hazai történelem-oktatás - amely ugyan ma már a globalizáció igényeinek megfelelően nem is szerepel érettségi tételként – tendenciózusan megtagadja a múltunkat, képtelen hazafias értékeinkre oktatni a fiatalságot, a proletár internacionalizmus mákonyán szocializálódott és erősen félrenevelt generáció oktatói karának egy tetemes része. Az oktatáspolitikai a kozmopolita politikusok élénk asszisztenciájával képtelen a maga valóságában felsorakoztatni azokat a történelmünk példaadóan dicséretes eseményeit, amelyekre napjainkban különösen nagy szükség lenne, ezért feledtetni nemzeti nagyjainkat, hőseinket. Őket, akik tehetségüket és életüket adták ezért a honért s tudatosan akarják az oktatás megcsönkítésével kitörölni még az emlékezetünkéből is tetteiket. Mert szembeállítva történelmi nagyjaink cselekedeteivel csak a magának kaparó s a nemzet érdekeit lesöprő mindennapi ténykedésükkel, a nemzet jövője érdekében kimutatható semmittevésükkel méltán maradnának alul, ha ugyan ilyen összehasonlításra merészelnének is gondolni.

Ez a szellemi merénylet a hazafiasság eltörlésének, teljes megsemmisítésének gyalázatos eszköze, holott a történelmileg megalapozott hazaszeretet nélkül nincs jövője a magyarságnak, de így a jászoknak sem.

Pedig a hazafiasság, a nemzet értékeinek ismerete nem jön önmagától, amit bizonyít az a mérhetetlen ú.n „alultájékozottság” azokról az eseményekről és azokról a példaképekről, akiket méltán állíthatnánk a fiataljaink elé.

De a mindennapos hajsza, a létért folytatott mindennapos küzdelem, a létbizonytalanság és a fáradtság közönyössé teszi már a középkorúakat is, míg korosztályom talán egy kissé belefáradt abba a kilátástalan küzdelembe, ami az utóbbi időszak mulasztásait kívánja valamennyire helyrehozni mindennapi életünk több területén.

Külön öröm ezért számomra és követendő példa az a megszállott küzdeniakarás, ami Jászakisér törekvéseit és gyakorlatát jellemzi hőseink emlékének megőrzésére, emléküik ápolására s az a tény, hogy van még igény a hazafias ünnepek tartalmi mondandóinak befogadására és felelősség azok igényes feldolgozásra. Hittel vallom, hogy a jászok már megtanulták ezerszeresen, hogy összefogásuk, értékeik, hagyományaik megőrzése nélkül nem maradtak, nem maradhattak volna fenn, mert felőrölték volna jászságukat a századok, a nihilista és szemforgató izmusok.

Mindezt örömmel érzékelem, ugyanakkor fájdalommal veszem tudomásul, hogy Júdás-pénzekért nagyon sokan elárulták mindazt, ami erkölcsi erőt, hitet adhatott volna és adhat ennek a Mátyás király óta agyonsanyargatott nemzetnek.

Elvették tőlünk ünnepeinket s már-már a rettegés jellemzi történelmi múltunk egyes eseményeinek várva várt megemlékezését. Rettegés a mi pénzünkön fenntartott rendészetnek nevezett valamitől, mert manapság a félelem lett az osztályrészünk, félünk kimutatni hazaszeretetünket ünnepeinken, mert a globalizáció útjában áll mindez. Ennek megértéséhez talán érdemes elolvasni Susan George: A luganoi tanulmány c. alapvető fontosságú könyvét.

Tanulmányozva aradi hőseink hagyatékát, elemi erővel törnek fel a megsárgult lapokról Schweidel József vértanú tábornokunk látnoki szavai:

„A mai világ a sátán világa, ahol a becsületért bitó, az árulásért hatalom jár. Csak egy igazi forradalom, a világ forradalmi embersége söpörheti el ezt az átkozott, meghasonlott világot!”

Csak a mában érthetjük meg igazán e szavak valódi, sajnos tragikusan bekövetkezett értelmét és érezhetjük saját bőrünkön ennek igazságát, a ketrec mögé bűvő hatalom rettegéséből fakadó erőszakot, amiből egyértelműen látszik, hogy nem tanultak hazánk politikusként nevezett, csak magukra gondoló, a hon érdekeit és jövőjét felejtő hazard-játékosai.

Tizenhárom aradi vértanúra emlékeztünk s emlékük adott és nem von le értékükből semmit sem az a tény, hogy a hazai történelem-írás különféle politikai-ideológiai alapon elhallgatta őket de tettük mindenkor ad egyfajta tartást, tisztességes emberi magatartásformát az utánuk következő nemzedékeknek.

Tizenháromra emlékezünk de sajnos előttük és utánuk is tombolt a Habsburg császári önkényt képviselő eszelősen gátlástalan idegbeteg Haynau, aki a hadifoglyok közül kötél és golyó általi halállal végeztette ki:

**Báró Mednyánszky László honvéd ezredest,
Gruber Fülöp honvéd századost
Rázga Pál evangélikus lelkészt
Mannerbarth Antal r.kath. lelkészt
Szikszai János ref. lelkészt
Mészáros Dávid r. kath. lelkészt
Halászy Károly nemzetőr századost
Hruby Gyula honvéd őrnagyot, Görgei segédtsztjét
Ormay Auffenberg Norbert cseh származású honvéd ezredest, Kossuth
szárnysegédjét
Kantaur András ref. lelkészt
Rulikowski Kázmér, az orosz hadseregből átállt lengyel főhadnagyot,
akiről Nagyvárad egyik szép fasorát neveztek el
mindaddig, amíg Nagyvárad a miénk volt
Strelth Miklós r. kath. lelkészt
Fekete Imre gerillaszázadost
Gonzeczky János r. kath. lelkészt
Csányi László Erdély kormánybiztosa, közlekedési minisztert
Báró Jeszenák János Nyitra és Pozsony kormánybiztosát
Tamás András székelyföldi nemzetőr alezredest
Sándor László székelyföldi nemzetőr századost
Woronieczki Mieczyslaw herceg, lengyel honvéd alezredest
Giron Péter honvéd alezredes bécsi forradalmárt
Báró Perényi Zsigmond felsőházi elnök , Ugocsa vármegye főispánját (a róla
elnevezett utcában lakom Óbudán, de rajtam kívül a többi lakónak fogalma sincs
arról, hogy ki is volt Ő!)**

**Szacsvay Imre képviselőházi jegyző, nagyváradi ügyvédet
Csernus Menyhért pénzügyminiszteri tanácsost
Kolosy György honvéd századost (akiről már senki sem tudja, hogy Óbuda
egyik frekventált terét róla neveztek el)
Hauk Ludwig honvéd alezredes, Bem hadsegédét.**

Ez utóbbi két vértanúnk kivégzése már áthúzódott 1850 január és február egyik napjára, ami ékes bizonyítéka a nem csituló gátlástalan császári vérengzésnek.

Az események és a történelem kutatásai révén lehet, hogy a számuk változhat, de természetesen emlékük és érdemeik kétségbevonása és kisebbítése nélkül, amit aláhúz az a tény is, hogy az októberben kivégzettek száma is a 13-nál több volt.

Ezért történelmünk hitelessége érdekében és a valóság hű ismerete miatt is érdemeik valódi és tényszerű bemutatása mellett szükségesnek éreztem az aradi 13 mellé emelni a méltatlanul elfeledettek neveit is, meghajtva előttük a nemzet gyászfátyolos zászlaját.

Mert Aradon tényszerűen nem 13, hanem 15 vértanúnk volt, hiszen a bresciai hóhér Haynau 15 honvédtisztet végeztetett ki álságos és galád módon, felrúgva a hadijog és az emberség, a tisztesség elemi törvényeit!

Megdöbbenő és mélységesen cinikus például az a tény, hogy a kivégzett vértanúkat a bitó mellé fektették a földre és rájuk tették a bitó gerendáit levetkőztették őket meztelenre, mert a kivégzettek ruhái a hóhért illették meg, de ami még ennél is felháborítóbb, hogy például Franz Bott hóhérnak az alábbi bizonyítványt állították ki:

„Bizonyítvány

mellyel igazoljuk, hogy Franz Bott hóhér 1849 október 6-án a felségsértés büntette miatt halálra ítélt Damjanich Jánost Aradon kötél által kivégezte és a foglalatosságánál a kellő ügyességet és jártasságot tanúsította. Ezt sajátkezű aláírásunkkal hitelesítjük.

A császári és királyi katonai különleges vizsgálóbizottság részéről

Johann Shüeckl cs. és kir. hadbíró százados

Joseph Tichy őrnagy cs. és kir. 25. Sorgyalozezred

Arad, 1849. Október 6-án.”

(Az igazsághoz tartozik, hogy éppen Damjanich kivégzése a tábornok átlagosnál nagyobb testmagassága miatt az alacsonyabb bitófa következtében a hóhér gyalázatos erőlködése mellett is szabályellenesen brutális és bestiális volt.)

A háborúk régi törvénye, hogy a győztes – ha harc közben nem ölte meg - foglyul ejti a veszteseket. De az, hogy a fegyverét letevő hadsereg vezetőit

komédiába illő ú.n. „bírói” ítélettel lemészároltatták, erre 1849 október 6-ig nem volt példa a történelemben sem itthon, sem külföldön

Mi sem jellemzőbb e vérengzés jogellenes voltára, mint az, hogy I. Miklós orosz cár is – aki segített a szabadságharc leverésében a Habsburgoknak - kegyelmet kért a tábornokoknak, de ezt a fiatal császár, talán a magyarellenességéről és gyűlöletéről közismert anyja, Zsófia főhercegnőtől származó elvakultságában nem vette figyelembe.

(Nem elégtétel, de jellemző Európa felháborodására, hogy évek múltán Haynau angliai szabadsága idején felismerték a bresciai hóhért s egy gyár munkásai tönkre pofozták, majdnem agyonverték.)

Amint azt már említettem, Ferenc József a trónfosztás miatt nem tartotta kötelezőnek magára nézve a magyar alkotmány rendelkezéseit s szabad kezet adott ennek a szadista gyilkosnak.

Nem volt véletlen az október 6-i időzítés sem, mert a kivégzést az 1848 október 6-án a bécsi forradalmi ifjúság által lámpavasra akasztott Latour császári hadügyminiszter kivégzésének egy éves évfordulójára tették, s október 6-a hajnalán, amikor Aradon a bitókat ácsolták, elrettentésül a pesti Újépületben végezték ki az első magyar felelős miniszterelnököt, **gróf Batthiány Lajost.**

Nehéz összefüggést nem, látni Haynau indítékai között, de számomra ennek a gyilkosnak a motivációi között igen sokat nyomhatott a latban, hogy például a dúsgazdag Kiss Ernő tábornok kölcsönt is adott Haynaunak, aki természetesen megfedkezett annak visszafizetéséről s egy igazságtalan, vérgőzös halálos ítélettel törlesztett, zárta le adósságát.

A betegesen vérszomjas, gyűlölettől elborult elméjű Haynau már július 25-én a Pest megyei Ócsán átvonulása közben kivégeztette **Halászi Károly** honvéd századost, az Alsónémedi református egyházközség rektorát és tanítóját, majd hirtelen haragjában legelőször **Ormai Auffmanberg Norbert** cseh származású ezredest, Kossuth szárnysegédjét akasztatta fel augusztus 23-án – akit a 14. vértanúként tartunk számon, - majd az október 6-i vérengzés után október 25-én Kazinczy Lajos ezredest – a 15. vértanút - lőtték agyon az aradi vár északkeleti kapuja melletti sáncban.

Kazinczy Lajos Kazinczy Ferencnek, a nagy író és nyelvújítónak legfiatalabb gyermeke volt. Órála is megfedkeztek a kor krónikásai és a történészek egyaránt, sőt ritkán, vagy meg sem említik nevét, persze ez már manapság fel sem tűnik, hiszen a magyar történelem nagyjai mellett az aradi 13-ról sem írtak eleget, nem készítettek színdarabot, vagy filmet – kivétel Nemeskürty tanár úr

1970-ben forgatott s azóta sem látható Tv filmje - s még most a rendszerváltás után közel negyedszázada sem kerülhettek az őket megillető helyre.

Mert ebben az országban jut pénz és idő az erkölcsromboló amerikai szennyfilmekre, a mérhetetlenül primitív szappanoperákra, igénytelen és szellemromboló bornírt valóság-showkra, de nem jut sem szándék, sem pénz az igazi magyar irodalmi művekre, hazánk történelmét feldolgozó történelmi színművekre, filmekre, könyvekre.

A vérszomjas hatalom mértéktelen bosszúvágya az aradi 13, 14 vagy 15 kivégzésével sem csillapodott, mert nemcsak a magyarokat, de a magyar forradalom mellé állott külhoni hazafiakat is válogatás nélkül küldte bitóra a szabadságtól rettegő abszolutista Habsburg hatalom.

De ne feledkezzünk meg **Lenkey János** tábornokról sem, aki az aradi vár börtönében elborult elmével, megtébolyodva halt meg s sajnos, róla is elfeledkezett a „hálás” utókor.

Novemberben:

- **1.500 honvéd tisztet** ítélték halálra, de azok, akik mégis „kegyelmet” kaptak, azok 20 évi várfogságra ítéltettek
- **3-4.000 honvéd tisztet** közlegényként küldtek büntetőszázadba az olasz hadszíntérre, közöttük:
  - Vajda János százados, költő, a virrasztó**
  - Báró Podmaniczky Félix**
  - Vadnai Károly hírlapíró**
- **5.000 honvédet** küldtek ugyancsak büntetőszázadba.

A hazaszeretet talán egyik legszebb és legmeghatóbb példáját a **jászkunsági Nádor huszárok** adták, akik a Prága környéki táborukból ezer veszély közepette ellenséges katonákon áttörve értették a rájuk lövöldöző császári csapatok kereszttüzeiben, de megfogyatkozva, hiszen q 300 huszárból csupán 98 érkezett Steyr-Mariazell Aspang - Pinkefő útvonalon haza s június 8-án csatlakoztak Kmetty György ezredes hadosztályához, éppen ahhoz a seregesthez, ahol az októberben hazaszökött bajtársaikat tömörítő Nádor huszárosztály szolgált.

Az elfogott huszárokat viszont a legkegyetlenebb módon ítélték el a császári parancs szerint „...mert semmi kétség nem lehet afelől, hogy a fellázadt huszárok azzal a céllal hagyták el zászlajaikat, hogy *Őfelsége törvényes kormánya*

ellen felkelt magyar hadsereghez csatlakozzanak. Ebben az esetben az 5. hadicikkely értelmében még a rendes törvényszéki eljárás keretében is minden résztvevőt halálra kell ítélni.”

A vád alá helyezett 79 huszárt kötél általi halálra ítélték, de másnap - -a három káplár kivételével – a többi esetében tizedelésre „enyhítették” a büntetést s a kivégzés nemét főbelövésre változtatták. Fiatalkorokra tekintettel 29 közhuszárnak megkegyelmezték, de a 47 Nádor huszár a vakszerencsével nézett szembe: az urnába helyezett 43 vörös és 4 fekete golyó közül kellett mindenkinek húznia s a fekete golyó a halált jelentette.

Kik is voltak a hős huszárok, a 13 Nádor huszár, akikről ugyancsak hallgat a hazai történetírás és az országos emlékezet?

- **Kocsis Pál jászapáti 27 éves tizedes**
- **Mille János karcag-újszállási 29 éves tizedes**
- **Sipos Gábor kunhegyesi 29 éves tizedes**
- **Kovács Lajos nánapusztai 28 éves huszár**
- **Kuklits János majsai 28 éves huszár**
- **Szabó József jászárokszállási 23 éves huszár**
- **Szokolai János ceglédi 25 éves őrmester**
- **Lengvári Pál abonyi 26 éves tizedes**
- **Gyökeres András karcagi 29 éves tizedes**
- **Kőmíves János jászberényi 28 éves tizedes**
- **Deák János solti 34 éves tizedes**
- **Herceg Károly kecskeméti 25 éves tizedes**
- **Takács Péter karcagi 28 éves huszár**

Emléküket csupán Bábolnán, a ménesbirtok központi épületén elhelyezett emléktábla őrzi.

1851. szeptember 23-án távollétükben akasztófára és teljes vagyonek kobzásra ítélték 36 hazafit, köztük volt:

Gróf Andrássy Gyula
Guyon Richard,
Horváth Mihály történetíró
Jósika Miklós
Kmetty György tábornok
KOSSUTH Lajos

Mészáros Lázár
Perczel Móricz és Miklós
Stein Miksa tábornok
Szemere Bertalan miniszterelnök
Táncsics Mihály
Gróf Teleki László
Báró Puky Miklós miniszterelnökségi államtitkár

(Csupán zárójelben említeném meg, hogy 1867-ben, tehát 16 évvel halálra ítélese után az a gróf Andrássy Gyula miniszterelnök koronázta meg a szent koronával azt a Ferencz Józsefet, aki halálra ítélte őt. Tette ezt annak érdekében, hogy megnyíljon a fejlődés lehetőségének kapuja az annyit szenvedett ország előtt. Lám a politika az érzelmeken is túl tud lépni, - nem feledve ugyan a történeteket, nem megbocsátva a megbocsáthatatlant - annak az ismeretében és érdekében, hogy lehetőséget teremtsen a haza fejlődésének. Ez a gondolkodásmód természetesen nem jellemző napjaink rövidtávú, perc indíttatású, hazafiatlan gondolkodású politikusainak cselekedeteire.)

Engedjessék meg nekem, hogy személyes élménnyel kiegészítsem báró Puky Miklós miniszterelnökségi államtitkárról ismereteinket. Kossuth Lajos a Debreceni Református Kollégiumban, Puky Miklós pedig a Nagytemplomban olvasta fel a Habsburgok detronizációját, ami megbocsáthatatlannak tűnt a császáriak szemében. Emigrálni kényszerült s Genfben nyomdásztként kereste meg mindennapját, eközben Kossuth rendelkezésének megfelelően a forradalom eszméjének és céljának nemzetközi elfogadtatása és fenntartása érdekében - mint a többi emigráns – a szabadkőművesek körében is hirdette a magyarok igazságát, sok barátot szerezve ezzel az ügynek.

Szüleim egykori jó barátja, néhai Puky Miklós bácsi, a berettyóújfalui Gróf Széchenyi István Gyógyszertár tulajdonosa, az államtitkár unokája a következőket mesélte:

Az emigrációba nagyanyja – Apor bárónő – nem követte férjét, de buzgó katolikus révén nem egyezett bele a válásba sem. Nagyapja Genfben megismerkedett Hector Berlioz, híres francia zeneszerző hűgával és el akarta venni feleségül, de a felesége ellenállása miatt csupán élettársi viszony jött létre közöttük. A közkegyelem után hazatelepültek a nagykarácsonyi kúriájába s náluk vendégeskedett a híres zeneszerző, aki itt ismerkedett meg azzal a híres kuruc melódiával, amit Bihari János, a híres prímás fedezett fel, Fáy István írt le, Erkel Ferenc hangszerelte, Liszt Ferenc is feldolgozta, majd Berlioz készítette el nagyzenei átíratát, amelyet be is illesztett „Faust elkárhozása” című művébe.

Azt a fájdalmat, amit az 1849-es szabadságharc bukása, világosi fegyverletétel okozott a nemzetnek s az a végtelen brutalitás, ami a megtorlást jellemezte többen megpróbálták szavakba önteni. Koszorús költőnk, **Vörösmarty Mihály** mérhetetlen fájdalmában ekként háborog:

„Setét eszmék borítják eszemet.
Szívemben istenkáromlás lakik.
Kívánságom: vesszen ki a világ
S e földi nép a legvégső fajig.”

A forradalom elbukásának és a vértanúk halálának, az eszme és a nemzet mérhetetlen veszteségének megörökítését egy zseniális magyar: **Liszt Ferenc** tudta a zene nyelvére fordítani s megírta a **Funeral** című művét, amely a végtelen gyász, az elborzadás és az örök feltámadásban való töretlen hit egyik legszebb alkotása a világon.

Csak egy ilyen mélyen érző, igazi magyar művész volt képes ennyire átélni-átérezni a bukás, az elmúlás, a gyász fájdalmát megörökíteni s tudtára adni a magyarság sorsa iránt érdeklődéssel viseltető világnak azt a mérhetetlen bűnt, amit az oroszokkal összefogott osztrákok a Habsburgok elkövettek a magyarság ellen, s amelyet nemcsak a sír mellett, de a zene hallatán érezhet igazán át egy humánus, az igazságban őszintén hívő ember.

Most engedtessek meg, hogy visszatérjünk és megemlékezzünk az élete virágjában, 29 éves korában vértanúhalált halt **Kazinczy Lajos** ezredesről, akiről egy csodálatos monográfiát írt meg tudományos megalapozottsággal kiváló történészünk **Pásztor Emil**. A szerző e művét „dokumentum életrajz” műfaj-megjelöléssel bocsátotta útra, ami tudományos alapossággal, a tényekhez körömszakadtáig ragaszkodva egy olyan valóság-hű élet és korrajzot adott nekünk, amelyhez hasonlókat jó lenne megjelentetni a többi aradi vértanúról is. Ami felettébb indokoltta tette a szerző törekvését, az összefügg azzal az el nem hanyagolható ténnyel, hogy a Kazinczy család és a nemzet oly erősen kötődött egymáshoz, ami túlmutatott egy egyszerű összetartozásból fakadó történeten.

Ez volt az a példaadó, példamutató magyar értelmiségi családmodell, amelyről nem beszélni egy hazafias nevelést kapott fiatalember mártíromsága kapcsán lehetetlen lenne.

Ahogy mondják: „A vér nem válik vízzé!”, ez a mondás nagyon is ráillik a Kazinczyakra, hiszen az édesapa, Kazinczy Ferenc a Martinovics mozgalom vezetőinek letartóztatása után halálos ítéletet kap: pallos által való lefejezést. I.

Ferenc ezt az ítéletet bizonytalan ideig tartó fogságra változtatta, ami azt jelentette, hogy Buda, Brünn, Kufstein és Munkács börtöneiben bizony hét kemény esztendő telt el raboskodva. A fia, legifjabb gyermeke azonban nem járt szerencsével: nem kapott kegyelmet, hiszen kegyelmi kérvényét a Bach korszak pribékjei és Haynau nem kézbesítette a császárnak.

A hét Kazinczy gyermek közül a legkisebb csupán 11 éves, amikor elveszti édesapját, lezárul életének boldog korszaka, de az a szellemi töltet, amit gyermekként a magyar irodalom felvirágoztatójától, **a világirodalom legjobb és legnagyobb szervező tehetségétől** kapott, az a mély humánus és az a harmonikus családi élet, amelyben része volt, egy életre megalapozta egyéniségét, tiszta emberségét.

A Sárospataki Kollégium után, tizenöt éves korában a Béctől nyugatra fekvő dunaparti városkában, Tullnban kezdi meg katonai tanulmányait az utász hadapródiskolában, ahol megismerkedett a nála két és fél évvel idősebb Görgey Artúrral, aki az aradi vértanúra imígyen emlékezik: *„...mindnyájan szerettük, mint komoly törekvésű iskolatársat és derék jó pajtást. Én 1836-ban léptem ki ezen intézetből. Ő pedig egy vagy két (lehet, hogy három) évvel későbbben.”*

Tullnban Kazinczy kitűnő eredménnyel fejezte be a négy éves tanulmányi időszakot s 1839-ben az utásziskola elvégzése után beosztották a Miklós cárról elnevezett 9. sz. császári-királyi huszár ezredhez.

Milyen érdekes, hogy ebben az ezredben az utolsó vizsgájának elvégzése után kapta meg 1840-ben hadnagyi kinevezését, abban az ezredben, amely annak a cárnak a nevét viselte, aki segítette leverni a magyar szabadságharcot a Habsburgoknak.

Előbb Csehországba küldték, majd Bécsben teljesített szolgálatot, ahol módja volt megismerkedni Klapka Györggyel, aki 1842-től szolgált ott a testőrségnél. Majd fél évszázad múlva Klapka így nyilatkozott bajtársáról: *„Kazinczy Lajos egyike elfelejthetetlen mátyrainknak, már a szabadságharc előtt barátom és bajtársam volt, mert együtt szolgáltunk, ő a IX-ik huszárezrednél én pedig a magyar testőrségnél Bécsben. Sokszor találkoztunk társaságokban és az udvarnál is, míg az 1848-i események mindkettőnket haza nem hívtak.”*

1846-ban léptették elő főhadnaggyá, de nem sokkal később kivált az osztrák hadsereg kötelékéből, követve az 1845-ben kilépett Görgeyt. Klapka 1848 elején tette meg ugyanezt s azért távozott a cs. kir. hadsereg kötelékéből, mert nem értett egyet annak reakciós szellemével s feltehetően Kazinczy is ezért hagyta ott a hadsereget.

Hazajövele után Zemplén vármegyében „becsületbeli szolgabírónak” nevezik ki s 1847-ben Petőfi Sándorral együtt táblabíróvá választották, de ez feltehetően csak tiszteletbeli cím lehetett.

1848 forradalmi tavaszán a nemzetőrség toborzása megkezdődött az ország védelme érdekében s Kazinczy a Szabolcs megyei Kisvárdán azonnal jelentkezett s a lelkes nemzetőr újoncokat már ő tanította a katonai gyakorlatra. Majd felutazva a fővárosba a Batthány kormány hadügyminiszterénél felajánlotta szolgálatát a hazának az első honvéd zászlóalj megalakításához s őt, mint főhadnagyot a 18. honvéd zászlóaljba osztották be, majd az I. sz. utász zászlóaljba nevezi ki a kormány századossá. Ezt követően megkapta a hadsegédtiszti beosztást az Ivánka Imre őrnagy által szervezett hadtestbe Vácra.

Itt szeretném, ha megállnánk egy pillanatra s megismerkednénk Kazinczy barátjával és feljebbvalójával, akinek parancsnoksága alatt kapta meg a hadsegédtiszti beosztást. Ivánka Imrével már korábban is jól ismerték egymást, hiszen mindketten Tullnban, a hadapródiskolában tanultak.

Ivánka kivételes képességű katonatiszt volt, akinek Vácról Pákozdra vezényelt hadteste, 2600 pestmegyei, 1000 nógrádi, 600 honti, 200 esztergomi és 100 budai nemzetőrből és 4 db. hatfontos ágyúból állott. Hadtestük, amely a magyar sereg jobbszárnyát képezte, a nálánál létszámban kétszer akkora professzionális és bőségesen felszerelt Jellasics horvát bán már Budát és Pestet veszélyeztető csapatát Pákozdtól-Sukorónál megfutamította, megverte.

Október végén a győzelmes pákozdi csata elismeréseként ezredessé léptették elő, de ezt a megtisztelő címet már hadifogolyként kapta meg, mert Kossuth Windischgrätznek küldött ultimátumát vitte, de Jellasics sutba vágva a parlamenti védettség fogalmát, a parlamenti tisztet betöltő Ivánkát elfogatta, és mint volt császári tisztet be is börtönözték. Königgrätz várában raboskodott, mígnem 1850-ben kiszabadulva a gazdasági életben vállalt tehetségének megfelelően kiemelkedő szerepet.

Ivánkáról jóformán semmit sem tudtunk, nem is hallottunk róla, szinte nem is említik a történeti munkák s én is csak akkor figyeltem fel rá, amikor a Gödöllői Királyi Kastély igazgatójaként megtudtam, hogy az ő igen ügyes, eredményes diplomáciai és kereskedelmi képességeinek köszönhetően lett 1867-ben királyi lakhely a gödöllői kastély.

Meglepő, de egyben érthető is, hogy éppen Ferenc József értékelte nagyra nemcsak mint jeles katonát, de mint a közgazdaságban is rendkívül járatos, imponálóan jól felkészült embert. Ivánka szerénységére jellemző, hogy

Máriabesnyőn (ami ma már Gödöllő város integráns része) szerény kis házában lakott, s felesége halála után ott is halt meg.

Pest megye főjegyzője, országgyűlési képviselő volt és ő alapította meg az első magyar gőzhajózási társaságot, majd az északkeleti vasút vezérigazgatója lett és ő írta meg az első magyar nyelvű vasúti szabályzatot.

Ő kezdeményezte és alapította meg a Magyar Vöröskeresztet, ő volt az első vezérigazgatója is s ezért a Szent István és a vaskorona renddel tüntették ki, Nagy Frigyes német császár javaslatára pedig a Johannita rend tagjává választották. Az Országgyűlés főrendi házában tagjává nevezte ki az uralkodó, emellett a Magyarországi Szabadvőműves Nagypáholy nagymesteri feladatait is ellátta és elismerten képviselte a humánumot, a tenni-akarást és a jótékonyt a gyakorlatban is.

Mindezt azért kellett itt és most elmondanom, mert ez is hozzátartozik ahhoz a képhez, amit már említettem: nagyjaink emlékét nem becsüljük meg és nem állítjuk példaképnek fiataljaink elé. Még annyit: Ágostai evangélikus vallású lévén a máriabesnyői katolikus temetőbe nem engedték eltemetni, mert szabadvőműves volt, így a kriptája a temetőn kívül az erdőben áll magányosan, amit a gyűjtögetésből megélhetési bűnözővé avanszált kisebbségi honfitársaink már majdnem széthordták.

A Vöröskereszt elnökét felhívtam, hogy az alapító kriptájának rendbehozatalát azért felvállalhatnák, de Habsburg György elnök úr úgy érezte, hogy ez nem az ő kötelességük. Hiába a Habsburg név viselőjének – aki nem kötődik kifejezetten a magyar hagyományokhoz és történelemhez - talán még ma is Jellasics többet jelent, mint Ivánka, akiről egyébként fogalma sem volt, hogy ki is lehet az. Gödöllő városa és a Gödöllői Értékvédő Közhasznú Egyesület közadakozásból és az ipari park most - hál' Istennek, - mégis rendbe-hozatta nemzeti hősünk kriptáját a pákozdi csata évfordulójára, szeptember 29-ére, amelyet a gödöllői Damjanich iskola diákjain, egy egykori honvéd fiatalokból álló szakaszon, meg rajtam kívül nem sokan látogattak meg, - a Magyarországi Szabadvőműves Nagypáholy mai tagjai sem - s még kevesebben helyezték ott el az emlékezés virágait.

Két igen jelentős idézettel zárnám Ivánka méltatását, már csak azért is, hogy megvilágítsam Kazinczy Lajos környezetének, baráti körének és jóbarátainak - így Ivánkának – érdemeit, ami Kazinczy baráti, társasága iránti igényességének és emberi magatartásának, hovatartozásának is motivációját adta.

Mészáros Lázár 1848-as honvédelmi miniszter emlékirataiból: *„Legyen szabad itt a derék Ivánkáról a kiből sok tudomány, sok katonai képesség, akarat és*

erély rejlett – sajnálattal megemlékezmem. Örömet teszem ezt, mivel benne oly hazai reményt láttam felserdülni, a ki aligha Görgey helyét el nem foglalandja, ha Kossuth Görgeyt csak azért, mert Ivánka Batthiány által protegáltatott, a sereg élére fel nem tolja. Egy magyar Pappenheimot vártam Ivánkából kinőhetni, a mire a honnak igenis szüksége volt, de ha ezen reményem nem is teljesül, benne egy lovas Damjanich, következőleg Görgey ambíciója ellen tekintélyes ellensúly támadott volna. A kormány többször akarta őt kicserélni Fligelli elfogott táborkari őrnagyért, sőt később még két elfogott tábornokot, Roth-ot és Philippovicsot is ráadásul adta volna, de hasztalan.”

Móricz Pál későbbi országgyűlési képviselő írta: „...valóságos szerencsétlenségnek tartjuk azt, hogy őt azon időben elfogták, mert az a bizalmas viszony, a melyben részint Kossuthoz, részint különösen Görgeyhez állott, nagyban elősegítette volna azon differenciák kiegyenlítését, a melyek akkor és később Kossuth és Görgey között kifejlődtek és az országra oly károsak voltak.”

1848 novemberében a hadügyminiszter megbízza Kazinczyt egy utászzászlóalj megszervezésével s a négy századból álló zászlóalj megszervezése után Győrben szervezi meg a második zászlóaljat ugyancsak négy századdal. Nagyon érdekes felhívása, amelyben kéri a mérnököket és „mindenféle kézművesek és mesterséget űző egyének” jelentkezését, majd átveszi Győr megerősítésének sáncmunkálatait. Ekkor kapja meg őrnagyi előléptetését.

Ekkor lépett a trónra Ferenc József, s mint már említettem - akit már nem kötelez semmiféle eskü a magyar alkotmány betartására, ezért tüzzel-vassal mindent megtesz az ú.n. „törvény iránti tisztelet” betartására, azaz az osztrák érdekek visszaszerzésére és megőrzésére. Windischgrätz vezetésével megindul a Magyarország elleni hadművelet s ebben az időben a fiatal honvédseregnek kockázatos lett volna megütközni a császári túlerővel szemben. Ekkor rendelik Budára Kazinczyt a második utász zászlóaljával, hogy a visszavonuló magyar sereg számára a Duna jegén átjárókat készítsen.

Kazinczy a jól felkészült katonatiszt példásan oldotta meg a reá bízott feladatokat, amelyet felettesei el is ismertek s nem meglepő, hogy dandárparancsnokká léptették elő, majd hamarosan megkapta az alezredesi kinevezését. A 2840 főnyi dandárjával, amelyben 400 huszár is volt, sikert sikerre halmozott a tápióbicskei, az isaszegi, a váci, a nagysallói és a komáromi ütközetekben. Nem véletlen az sem, hogy a III. osztályú érdemrendet is megkapta s ezredessé előléptetve átvehette a hadosztályparancsnokságot a Csallóközben.

Görgey Munkácsra rendelte, hogy állítson fel egy hadtestet s az oroszokkal szemben szállja meg a határt, majd Erdélybe vezényelve a teljes felbomlásban lévő Gaál csapatait is átvéve 12.000 ember és 56 löveg parancsnokságát. Itt kézbesítette neki Grotenhjelm orosz tábornok hadikövete Görgey levelét, amelyben Görgey tudatta vele fegyverletételét és felszólította, hogy ő is ugyanazt tegye, amit fegyelmezett katonaként meg is tett, holott hadászatiilag előnyös helyzetben volt csapataival.

A tárgyalás-vezetői előterjesztésben, amelyet már Aradon készítettek elő letartóztatása után, úgy minősítették tevékenységét, hogy

„a vádlott a forradalmi háborúban jelentékeny szerepet játszott, önállóan tevékenykedett és minden erejével azon fáradozott, hogy a lázadás elfojtására és a királyi hatalom helyreállítására Magyarországra bevonult császári királyi osztrák és orosz császári hadsereg minél szélesebb körű ellenállásba ütközzön.”

Nem véletlen ez az alapállás attól a törzshadbírótól, aki pöffeszkedő arroganciájával hű kiszolgálója volt annak a Haynau által augusztus 31-én kiadott rendeletnek, amely szerint az elítélendőket „bűneik” súlyossága szerint milyen négy csoportban kell felelősségre vonni.

Az I. számú csoportba, az elsősorban felelősségre vonandók közé sorolta a honvéd tábornokokat. : **„Elítélendő a lázadó hadsereg valamennyi tábornoka, még akkor is, ha korábban nem voltak a császári hadsereg tagjai...”** Ezt kiegészítendő szóbeli utasítása volt, hogy **lehetőleg halállal kell** büntetni őket.

Itt található a koncepció per törvénytelen alap-indítéka Kazinczy esetében, azaz Kazinczy nem volt tábornok, ezért nem lehetett volna halállal büntetni, de erről a vérgőzös hatalom tendenciózusan megfeledkezett.

Ezek után mi várható már a vérengzésbe szinte szadista módon beleőrült Ernst császári törzshadbírótól, mint a következő büntetés-ajánlás:

„Kazinczy Lajos felségsértés büntette miatt bárhol található minden ingó és ingatlan vagyonának elvesztése mellett lőpor és golyó általi halállal büntetendő.”

Az aztán igen érdekes tény, hogy ez a vérbíró 1867-ben, tehát a kiegyezés évében, 18 esztendővel gyalázatos működése után Ferenc Józseftől lovagi rangot kapott eredményes tevékenysége elismeréséül. Felette érdekes, hogy a kiegyezést kísérendő szemforgató osztrák alapállásaként szolgált ez a lovaggá ütés, de ez a gyakorlat megisméltődött a történelemben 1956 után is.

Arad várában 1849 október 13-án lezajlott haditörvényszéki tárgyalás igen sajátos forgatókönyv szerint zajlott le, ugyanis a tárgyalás-vezetői előterjesztés felolvasása után a különböző rangú katonákat – mint ülnököket - szavaztatták meg a halálos ítélet és a vagyonelkobzás elfogadásáról.

Figyeljük csak meg a névsort:

- *Johann Homolka közvitéz*
- *Johann Scherhauser őrvezető*
- *Joseph Geringer és Karl Kindtmann tizedesek*
- *Lorenz Raubitz és Mathias Herbinger őrmesterek*
- *Wilhelm Wunscheim főhadnagy és Theodor Trnka hadnagy*
- *Albert Edler von Strandl és Anton Hron von Leuchtenber századosok*
- *Johann Moser nyugállományú ezredes, mint elnök*
- *Ernst törzshadbíró*

Milyen érdekes és mennyire feltűnő, visszatetsző és visszatérő a történelemben, hogy Magyarországon, Aradon, magyar honvédtisztek feletti ítélezésnél az esküdtszék tagjai között véletlenül sincs egyetlen magyar sem, mert mi mindig és mindenkor megbízhatatlanoknak, rebelliseknek találtattunk s ez a kártya nemcsak a múltban, de, - mint már annyiszor, a közelmúltban is - kihúzásra került.

Mindez ékes bizonyítéka annak, hogy a magyarság mindig és mindenkor szálka volt a germán és szláv tenger közepén s a kártyát mindig is kijátszották, idegen segítséggel kiirtották a becsületes és feladatukat példaszerűen ellátó vezetőket, mert a hazaszeretet ugyanolyan tiltott gyümölcs volt egykor a hatalom számára, mint napjainkban.

A megtorlás sajátos eszközeit is kieszelték s szerintem az Internacionálé klasszikus sorát: „...a múltat végképp eltörölni...” valószínű, hogy Haynau találhatta ki, mert a névmagyarosítás lehetőségét is eltöröltette, sőt megneemtörténtté kívánta tenni, megtiltotta a forradalmi kalap, a Kossuth-szakál viselést, a nemzetiszínű zászló és kokárda használatát, sőt 48 órán belüli átfestését is elrendelte a magyar feliratú cégtábláknak – ami már a magyar barátságáról nem éppen elhíresült Bachnál is kiverte a biztosítékot, már ő is túlzásnak tartotta.

Nincs új a nap alatt – hirdeti a közmondás és hogy-hogy nem 160 évvel később a géppisztolyos gorillákkal díszített kocsik kíséretében parádézó, Szécsénybe bevonuló Ficó és annak sovíniszta kormánya Haynau nyomdokába lépett, sőt azt túlszárnyalva még a síremlékeket is visszamenőlegesen szeretné átíratatni.

Vélhetően azt hiszik, hogy alig 80 éves állami múltuk vetekedhet az 1100 éves magyar Felvidékkel és annak történelmi hagyományaival.

„Az ítélet, melyet a báró Haynau császári királyi tábornagy és hadseregfőparancsnok öméltósága parancsára összeállított megesketett teljes haditörvényszék az alábbi megnevezett vádlott vezér ügyében egyhangúlag hozott... bárhol található minden ingó és ingatlan vagyonának elvesztése mellett lőpor és golyó általi halállal büntetendő.

Kihirdetendő és végrehajtandó

*Haynau s.k.
Tábornagy*

Kihirdetve Aradon 1849. Október 24-én reggel 8 órakor

*Zimmer s.k.
Hadbíró kapitány*

Végrehajtva Arad várában 1849. Október 25-én reggel hét órakor

*Zimmer s.k.
Hadbíró kapitány”*

A sortűz az aradi vár sánc-árkában kioltotta egy nagy és igen értékes magyar család legifjabb tagját, bosszút állva egy nemzet szabadságvágyán, látványosan vérbe-fojtva azt a gigászi küzdelmet, amelyet legjobbaink vívtak egy jobb és tisztességesebb Magyarországért.

Éppen ezért állandóan fenn kell tartani emléküket megőrzését s ha már az iskolák történelem-óráin fiataljaink nem is kapják meg azt a hazafias nevelést, azt a magyar identitás-tudatot, amelyet egyébként minden józan ország megtesz a saját fennmaradása érdekében, meg kell tenni nekünk, a kisebb, önálló és főként nemzettudattal rendelkező közösségeknek. Ebben mindenkor élen járt a vidék Magyarország, mint a nemzet lelkiismerete.

Mert Kazinczy Lajos nemcsak a szabadságharc hős katonája, a 15. aradi vértanú volt, hanem sok szempontból folytatója apja eszméinek. Ahogy Pásztor Emil oly pregnánsan megfogalmazta: „Saját életműve nemcsak fényt kap az apjától, hanem ki is teljesíti azt a magyar reformkor és 1848 eszmevilágával s a fegyveres harc és a vértanúhalál hősi vállalásával.”

Hazánkban először az ünnepélyes megemlékezést Kazinczy Lajosról 1911 május 28-án Széphalmon tartották, ahol felavatták unokaöccse Kazinczy Gábor ny. ítélőtáblai bíró a fiatalon kivégzett Kazinczy Lajosnak saját költségén

állítottatott szobrát. A jól sikerült bronz mellszobrot Tóth András debreceni szobrászművész, a költő Tóth Árpád, egykori debreceni Fazekas Mihály Gimnázium diákjának az édesapja alkotta s e szobor mind a mai napig ott áll a széphalmi emlékkertben. A mellszobor honvéd tábornoki egyenruhában, tölgyággal díszítve ábrázolja Kazinczy Lajost. A szobor a mauzóleum és a sírkő között emelkedik, mintegy őrt állva az ösvény bejáratánál, amely Kazinczy Ferenc sírjához vezet.

Talán nem is meglepő, hogy napjaink művészet-történész gurui a szobrot a műemléki besorolás kritériumai alapján nem tartották besorolhatónak. Ezek a szakbarbár műítészek ugyanis bizonyára nem rendelkeztek elégséges történelmi ismeretanyaggal s talán fogalmuk sem volt arról, hogy ki is volt Kazinczy Lajos. Még inkább aláhúzta e feltételezés igazságát az a tény, hogy az egykori sárospataki diák szobrát édesapjával együtt 1931 szeptember 30-án avatták fel s a Maugsch Gyula által készített mellszobrot ugyancsak nem tartották műemlékileg besorolható alkotásnak a műemlék-besorolók, ami már mutatja a megítélés mai tendenciózus jellegét.

Jóleső érzéssel tapasztaltam azonban, hogy Érsemjénben élő a Kazinczy történelem, ahol konferenciákon méltatják az apa érdemeit, de mellszobra mellett vértanú fiának is emeltek kopjafát.

Az 1970-ben készített televíziós filmjében Nemeskürty István emlékeztetett Kazinczy Lajosra, de azóta síri csönd veszi körül méltatlanul elfeledett alakját, pedig igen is nagyon megérdemelné, hogy emlékezzünk rá. Ha e kis eszmefuttatás csak néhányukban is megragad, már az is egy mécsesnyi fényt jelent ebben az emlékezetkieséses éjszakában.

Tisztelt emlékező közönség!

Ma, amikor az aradi vértanukra és az értelmetlenül meggyilkolt mártírjainkra emlékezünk, amikor, mint kései utódok példaképeinknek tekintjük őket, amikor a mai pénz oligarchák uralma idején van olyan közösség, amely nem feledkezik meg nemzeti múltunkról és értékeinkről, a hazaszeretetről, vértanúinkról s évente megemlékezik róluk, akik értik és tudják, hogy mit jelent nekünk ez a hon, akkor meg kell hajtanom a nemzet zászlaját **Jászkisér** előtt, mert ez a közösség és a hozzájuk hasonlóak adják a hitet és a reményt a hon felvirágoztatásában.

Hittel vallom, hogy Kazinczy Lajos, a tizenötödik aradi vértanú velem együtt fogná a zászló rúdját, mert tudná és érezné, hogy az ünneplés nemcsak neki szól, hanem azoknak a neves és névtelen vértanúknak, akik nemcsak beszéltek a hazaszeretetről, de életüket is adták ezért a honért, amelynek jövőjében minden ellenkező állítás ellenére – globalizáció ide, globalizáció oda – **a magyarság fennmaradása érdekében továbbra is nemcsak hinnünk kell, de tennünk is kell érte még nagyon sokat!**

Köszönöm figyelmüket!

Prof. Dr. Körösvölgyi László